

POSUDOK NA HABILITAČNÚ PRÁCU

BIZOŇOVÁ, Monika. Kapitoly z náboženských dejín Spiša v ranom novoveku (habilitačná práca). Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2023, 164 s.

K dlhodobému vedecko-výskumnému a publikačnému zameraniu Mgr. Moniky Bizoňovej PhD. patrí výskum dejín Spiša. Svoj výskum témy postupne precizovala o rozširovala od svojich študentských čias, cez dizertačnú prácu, množstvo publikácií a dnes po predložení habilitačnú prácu.

Predložená habilitačná práca „Kapitoly z náboženských dejín Spiša v ranom novoveku“ je súborom štúdií publikovaných habilitantkou za posledné roky vo vedeckých časopisoch, zborníkoch, ako aj vo vedeckej syntéze venovanej dejinám Spiša. Jednotlivé štúdie sú tematicky zoradené do troch kapitol zameraných v chronologickom a tematickom slede. V prvej kapitole s názvom K dejinám reformácie sa Dr. Bizoňová v dvoch štúdiách venovala prenikaniu reformácie na Spiš a postaveniu evanjelikov do Tolerančného patentu. Táto časť je spracovaná na základe staršej i novej domácej i zahraničnej literatúry, publikovaných prameňov. Autorka opísala prenikanie reformačných myšlienok, venovala sa krátkemu obdobiu existencie radikálnych učení, reformátorom jednotlivých miest Spiša, ako aj procesu postupného konštituovania lutherskom cirkevnej organizácie (vydanie vierovyznaní, zakladajúce synody).

Druhá kapitola pozostávajúca zo štyroch štúdií charakterizuje priebeh rekatolizácie na Spiši. Autorka tento proces priblížila cez pôsobenie spišských prepoštov v 17. storočí a cez činnosť troch rehoľných rádov (jezuitov, piaristov a františkánom-minoritov). Činnosť rádov charakterizovala cez optiku kazateľskej činnosti, budovania školstva a vzdelávania, misijnej činnosti. Štúdie tejto časti práce sú spracované na základe hlavne primárnych (fondy rehoľných rádov, kanonické vizitácie) a sekundárnych zdrojov.

Posledná kapitola s názvom náboženské pomery na Spiši na základe kanonických vizitácií taktiež pozostáva zo štyroch štúdií, z ktorých prvá charakterizuje kanonické vizitácie ako významný prameň pri skúmaní náboženských dejín a konfesiónálnych pomerov. Priblížila realizátorov kanonických vizitácií, ich územný záber. Autorka sa primárne zamerala na katolícke vizitácie z územia Spiša a ich výpovednú hodnotu. V osobitých štúdiách potom charakterizovala náboženské pomery na troch spišských teritóriách (územie XIII. Spišských miest, územie zaniknutej provincie XI. Spišských miest a územie Spišskej Magury). Z môjho pohľadu ide o najhodnotnejšiu časť práce, pretože má najväčšiu informačnú hodnotu založenú v dominantnej miere na archívnom materiáli.

Z metodologického hľadiska autorka kombinovala rôzne metódy historickej práce (historickej štatistiky, biografickej metódy, komparácie a analýzy), ktoré uplatnila pri spracovaní rôznych typov prameňov a odbornej literatúry. Text práce doplnila o údaje spracované do tabuliek, prehľadných grafov, ako aj pasáže priamo citujúce časti z historických dokumentov. Záver práce obsahuje zoznam bibliografických odkazov.

V predkladanej habilitačnej práci Dr. Bizoňová ukázala, že sa orientuje v náboženských dejinách Spiša, mnohými informáciami v práci prispela k prehĺbeniu poznania zmien konfesiónálnych pomerov na skúmanom území ako celku, ale aj v jeho jednotlivých mikroregiónoch, či jednotlivých sídlach. Napriek nespornému prínosu práce sa však autorka

nevyhla niektorým nedostatkom. Aj keď je predkladaná práca súborom už publikovaných štúdií, z novšieho, či staršieho obdobia, autorka ich mohla doplniť, do istej miery revidovať o novú literatúru, ktorá bola publikovaná medzi tým, prípade, ku ktorej sa v čase písania štúdií nedostala. V časti o reformácii chýba práca napr. o Troch lutherských vyznaniach (Kónya, Peter – Csepregi Zoltán eds.), čiastkové štúdie maďarského historika Andrása Pétera Szabóa, alebo staršia, ale stále prínosná práca k dejinám protestantského školstva Gymnaziológia (Rezik – Mathaides), informácie z ktorej by určite rozšírili poznanie o dejinách jednotlivých protestantských farností s existujúcimi školami, mená kazateľov, rektorov a pod. Autorka by určite informačne využila aj práce o prešporských súdoch (Rác Lajos, S. Varga Katalin).

Hoci Dr. Bizoňová v úvode aj závere práce uviedla, že práca nemá ambíciu pokryť všetky oblasti náboženského vývinu na Spiši, niektoré témy mohla podľa môjho názoru prehliť resp. sa im venovať podrobnejšie (napr. význam jezuitských divadiel, vnútorný život fungovania zborov na základe vizitácií, dobová náboženská literatúra). Určite väčšiu pozornosť si zaslúžil aj svetský element, teda priblíženie úlohy a významu spišskej aristokracie, šľachty v procese konfesionalizácie (či už pri reformácii, alebo v rekatolizácii). Komplexnejší pohľad na náboženské dejiny Spiša by dotvorila aspoň jedna štúdia venovaná osobitne dvom slobodným kráľovským mestám, Levoči a Kežmarku. Prínosom mohli byť aj mapy s vyznačenými farnosťami a naznačením zmien ich konfesionalnej orientácie.

Tak ako v každej práci, aj v tejto sa sporadicky objavili preklepy, alebo menšie nepresnosti, pričom ich výpočet má skôr do budúcnosti byť pomôckou pri ich odstránení v prípade publikovania práce. Niekde v texte ostali mená v pôvodnom znení s.12 Johanna, s. 22 Bálint, Horvátioczi z Palocse neboli z Pavloviec nad Uhom ale z Plavča, ostrihomský arcibiskup Sálka by mal byť správne Sálkai, v úvode sú uvedení monoteistickí kresťania?.

V závere autorka na s. 149 konštatuje, že v roku 1693 bola vyhotovená vizitácia prepošta Mattyašovského, ktorá je rozsiahlejšia než dve predchádzajúce a vizitátor navštívil 132 farností a filiállok. Význam tejto spočíva hlavne v tom, že bola prvou po rekatolizácii. Avšak neobsahuje informácie o tom, či bolo obyvateľstvo katolícke alebo protestantské. Naozaj nie je možné z nej identifikovať o aké obyvateľstvo ide, ak nie akú výpovednú hodnotu má?

Uvedené pripomienky sú skôr odporúčaním do budúcnosti, alebo návrhom tém, ktorým by sa autorka mala určite ešte venovať, aby sa mohol získať komplexný obraz o konfesionálnych dejinách Spiša v ranom novoveku, ktorý nebol tvorený len reláciou protestantskej a katolíckej konfesie.

Teda záverom možno konštatovať, že habilitačnú prácu Mgr. Moniky Bizoňovej, PhD. možno hodnotiť za prínosnú s veľkou informačnou hodnotou, ktorá nepochybne prispela k prehĺbeniu poznania jedného významného aspektu dejinného vývoja exponovaného regiónu Spiša. Preto habilitačnú prácu *Kapitoly z náboženských dejín Spiša v ranom novoveku* autorky Mgr. Moniky Bizoňovej, PhD. **odporúčam** prijať na obhajobu a po úspešnej obhajobe a habilitačnej prednáške **odporúčam** udeliť vedecko-pedagogický titul docent v odbore habilitačného konania a inauguračného konania **história**.